

Република Северна Македонија
ЈАВНО ПРЕТПРИЈАТИЕ ЗА ДРЖАВНИ ПАТИШТА

ПРАВНА РАМКА ПРИ ПРОЦЕС НА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА (ПРПЕ)

Проценка на животна средина и социјални аспекти за
ЕБОР Проект од категорија Б, 50769 – Патарини на
автопат, Република Северна Македонија

Изработено и Поднесено од:
Борка Ковачевиќ

Манеко Солушнс Скопје

Поднесено до:
Европска банка за обнова и развој

Дата:
Јули 2019

СОДРЖИНА

1 ВОВЕД	3
2 ОПИС НА ПРОЕКТОТ	4
2.1 РЕЗИМЕ ОПИС НА ПРОЕКТОТ.....	4
2.2 ПРЕГЛЕД НА ПРОЕКТНАТА ОБЛАСТ И УПОТРЕБАТА НА ЗЕМЈИШТЕТО	6
2.3 РЕЗИМЕ ЗА ВЛИЈАНИЕ НА ЗЕМЈИШТЕ, НАСЕЛЕНИЕ & ИМОТ.....	7
3 ЗАКОНСКА РАМКА ЗА ОТКУП НА ЗЕМЈИШТЕ И РАСЕЛУВАЊЕ	12
3.1 МАКЕДОНСКА ЗАКОНСКА РАМКА.....	12
3.2 ЕБОР ПРАВНА РАМКА	14
3.3 АНАЛИЗА НА РАЗЛИКИТЕ МЕЃУ МАКЕДОНСКАТА ПРАВНА РАМКА И БАРАЊАТА НА ЕБОР.....	15
3.4 ЦЕЛИ НА ПРПЕ.....	16
3.5 ПОПИС НА ЗЕМЈАТА И СРЕДСТВОТА И СОЦИО ЕКОНОМСКИ ИСТРАЖУВАЊА	18
3.6 КРИТЕРИУМИ И КАТЕГОРИИ НА ПРАВА И ОВЛАСТУВАЊА	19
3.7 МАТРИЦА СО ОВЛАСТУВАЊА.....	21
3.8 ОВЛАСТУВАЊА – ПОВРЗАНИ СОГЛЕДУВАЊА	26
4 ЈАВНИ КОНСУЛТАЦИИ & ОБЈАВИ	28
5 МЕХАНИЗАМ ЗА ЖАЛБИ	29
6 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПРПЕ, РАСПОРЕД, ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА, МОНИТОРИНГ & ИЗВЕСТУВАЊЕ	30
6.1 РАСПОРЕД & ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА.....	30
6.2 СЛЕДЕЊЕ	32
6.3 ИЗВЕСТУВАЊЕ.....	33
7 ПРПЕ КОНТАКТ ИНФОРМАЦИИ И ОДГОВОРНОСТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ...	33
АНЕКС 1 ФОРМУЛАР ЗА ПОПЛАКИ	34

Листа на Слики

СИКА 1 НАПЛАТНИ СТАНИЦИ НА АВТОПАТНАТА МРЕЖА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	4
СИКА 2 РЕЗИМЕ НА ПРОЦЕСОТ НА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА.....	13

Листа на Табели

ТАБЕЛА 1 ПРЕГЛЕД НА ОДЗЕМАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕТО (ДРЖАВНА И ПРИВАТНА СОПСТВЕНОСТ) (КО ПРЕОД, КАДРИФАКОВО И ДЕБРЦА)	9
ТАБЕЛА 2А ПРЕГЛЕД НА ВИД НА ЗАФАТЕНО ЗЕМЈИШТЕ (ДРЖАВНО И ПРИВАТНО) ЗА ПРЕОД НАПЛАТНА СТАНИЦА	9
ТАБЕЛА 2Б ПРЕГЛЕД НА ВИД НА ЗАФАТЕНО ЗЕМЈИШТЕ (ДРЖАВНО И ПРИВАТНО) ЗА КАДРИФАКОВО НАПЛАТНА СТАНИЦА	9
ТАБЕЛА 2В ПРЕГЛЕД НА ВИД НА ЗАФАТЕНО ЗЕМЈИШТЕ (ДРЖАВНО И ПРИВАТНО) ЗА АРБИНОВО НАПЛАТНА СТАНИЦА.....	10
ТАБЕЛА 3 КРАТОК ПРЕГЛЕД НА ВЛИЈАНИЈАТА НА ФИЗИЧКА И ЕКОНОМСКА ДИСЛОКАЦИЈА.....	11
ТАБЕЛА 4 МАТРИЦА СООВЛАСТУВАЊА	22
ТАБЕЛА 5 СУМАРНА ТАБЕЛА НА КЛУЧНИТЕ АКТИВНОСТИ И ВРЕМЕНСКАТА РАМКА ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРПЕ.....	31

КРАТЕНКИ И АКРОНИМИ:

К.О	Катастарска Општина
ЕБОР	Европска Банка за Обнова и Развој
ЖСЗБС	Животна средина, Здравје и Безбедност, и Социјални работи
ЖССП	Животна средина и социјална политика
Km	километар, што се користи за да се идентификува стациоњажа (оддалеченост долж патниот коридор) и должина
ПРПЕ	Правна рамка при процес на експропријација
СВРМ	Службен весник на Република Македонија
ЛПИП	Лица погодени од имплементација на проектот
ЈПДП	Јавно претпријатие за државни патишта
КР	Критериум за реализација/Барање за проект
АПР	Акциски план за раселување
ПВЗС	План за вклучување на засегнатите страни

Проценка на животна средина и социјални аспекти за ЕБОР Проект од категорија Б, 50769 – Патарини на автопат, Република Северна Македонија

ПРАВНА РАМКА ПРИ ПРОЦЕС ЗА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА

1 | ВОВЕД

Јавното претпријатие за државни патишта (ЈПДП) има намера да спроведе проект за подобрување и модернизација на постојниот систем за наплата на патарина на Коридорот VIII, како и за инсталирање на нови електронски патарини на новите делници на автопатите што се градат во Република Северна Македонија.

Европската банка за обнова и развој ("ЕБОР" или "Банка") разгледува финансирање до 13 милиони евра на Јавното претпријатие за државни патишта на Република Северна Македонија ("ЈПДП" или "Клиент"). Заемот ќе му овозможи на Клиентот да го финансира проектот "Категорија Б Проект 50769 - Патарини на автопат" ("Проект").

Јавното Претпријатие за Државни Патишта на Република Северна Македонија предлага следното да се превземе:

- I. Надградба и модернизација на постојните наплатни станици на Коридорот VIII, како и изградба на три наплатни станици на нови автопатишта што се градат во Република Северна Македонија;
- II. Инсталирање на опрема за поврзување на надградените и новите патарини со станицата на оперативниот центар во Скопје;
- III. Изградба на дополнителна лента за зголемување на капацитетот на патарината Миладиновци на Коридорот VIII;
- IV. Инсталација на фотоволтаични соларни панели на сите постојни и нови патарини што се градат на целата автопатска мрежа во земјата.

Проектот е продолжување на претходните проекти на ЕБОР за изградба на нова автопатска делница на Коридорот 10 - неодамна завршена, како и изградба и реконструкција на осум патарини долж Коридорот 10, вклучувајќи и инсталација на опрема за електронска наплата на патарина ("ЕНП"), што во моментот е во фаза на имплементација.

Проектот е развиен од страна на ЈПДП во согласност со националните законски барања и барањата на Европската банка за обнова и развој (ЕБОР).

Проектот бара многу ограничено стекнување на земјиште и процесот на стекнување на земјиште е во завршна фаза. Потребата на стекнување на земјиштето ќе се одвива за следниве компоненти на проектот, но нема случаи со физичко раселување на „станбени“ структури:

- (i) изградба на три наплатни станици на нови автопатишта што се градат во Република Северна (процесот на стекнување на земјиштето е комплетиран за НС Кадрифаково, и Преод, за НС Арбиново е во завршна фаза) и
- (ii) Изградба на дополнителна лента за зголемување на капацитетот на патарината Миладиновци на Коридорот VIII (во тек на развој на овој документ не е достапен Геодетски Елаборат за стекнувањет на земја)

Бидејќи Проектот вклучува економска дислокација без физичко раселување, оваа рамка за стекнување на земјиште ја изготви ЈПДП. Оваа Правна Рамка при Процес за Експропријација на земјиште (ПРПЕ) ги претставува влијанијата на економска дислокација поврзани со проектот и принципите и одговорностите за компензација и раселување сè со цел да се осигури дека сите оние кои се засегнати со имплементацијата на проектот нема да бидат во состојба полоша од сегашната. Во Правната Рамка при Процес на Експропријација е вклучена и процедура за жалби за луѓето кои се засегнати од откупот на земјиштето со цел да можат да ги искажат своите грижи.

Овој документ е изготвен во согласност со Македонската легислатива, Политиката за животна средина и социјални аспекти на ЕБОР од 2014 година (ЖССП 2014), а посебно согласно со „Критериуми за изведба 5“ - откуп на земјиште, присилно раселување и економска дислокација

Стекнувањето на земјиштето и економското раселување се сметаат за занемарливи. Запроектните компоненти (i) “Надградба и модернизација на постојните наплатни станици на Коридорот VIII, како и изградба на три наплатни станици на нови автопатишта што се градат во Република Северна Македонија” процесот за стекнување на земјиште е комплетиран или е во завршна фаза, и заради тоа нема потреба од подготовка на Правна Рамка при Процес на Експропријација/ План за Надоместок (видете детали во 2.3). За компонентата (iii) “Изградба на дополнителна лента за зголемување на капацитетот на патарината Миладиновци на Коридорот VIII” проектната документација е во напредна фаза, потребата за земјиште е 400m², земјишните парцели се во сопственост на државата и нема да има потреба од процес на експропријација и исто така нема потреба од развој Правна Рамка при Процес за Експропријација на земјиште (ПРПЕ) / Акциски план за раселување (АПР).

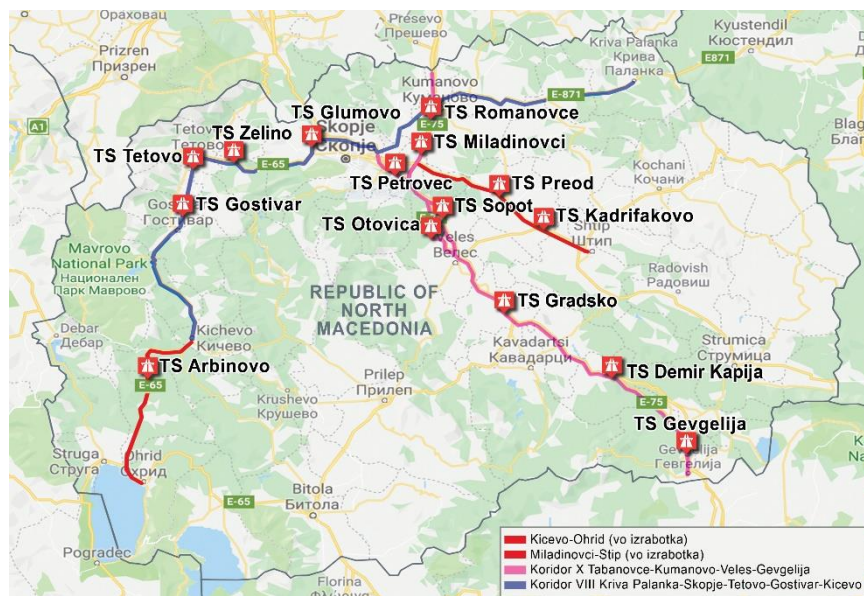
2 | ОПИС НА ПРОЕКТОТ

2.1 | РЕЗИМЕ ОПИС НА ПРОЕКТОТ

Целта на Проектот е подобрување и модернизација на системот за патарини што ќе го поддржи функционирањето на унифициран и целосно интероперабилен систем за патарина на автопатот во РСМ и ќе ја подобри сегашната состојба што се состои од две различни платформи за патарина со различни кориснички интерфејси. Се очекува, исто така, да се промовира зелена економија преку производство на обновлива енергија од фотоволтаични соларни панели, што ќе бидат инсталирани на сите 15 постојни и нови патарини.

Овој проект се вклопува во рамките на Стратегијата на Европската Банка за Обнова и Развој за земјата, која промовира регионална транспортна интеграција и го поддржува развојот на стратешки врски со соседните земји.

Компонентите на проектот ќе се имплементираат на посебни локации по должината на Коридорот VIII, Коридорот X и на државниот пат A4, делница Миладиновци – Штип. Слика 1 ги прикажува локациите на проектот во областа и нејзината релативна локација во однос на поширокиот соседен контекст на земјата.

Слика 1 Наплатни станици на автопатната мрежа во Република Северна Македонија

- (i) Постојните наплатни станици на Коридорот VIII (секција Миладиновци – Гостивар) [Миладиновци, Глумово, Желино, Тетово и Гостивар] надградба и модернизација на за работа со електронски систем за наплата (ЕЧН). Компонентата на Проектот претставува продолжување на веќе извршените активности за надградба и модернизација, бидејќи

кабините на секоја патарина се заменети, како и електричниот и механичкиот дел. Оваа компонента на проектот опфаќа активности за промена на настрешница и комплетна опрема секоја патарина. Според ЈПДП, за реализација на проектната компонента не е потребна изградба и одобрување за животна средина и нема потреба од стекнување на дополнително земјиште. Како резултат, надградените и модернизирани наплатни станици ќе бидат опремени со автоматски ЕТЦ и поврзани со главниот оперативен центар за патарина во Скопје.

Изградба на три нови патарини на нови делници на автопатите што се градат во Република Северна Македонија се состојат од изградба на три нови наплатни станици кои откако ќе бидат изградени и во целосна работа, тие ќе бидат опремени со автоматско ЕТЦ поврзано со главниот центар за наплата во Скопје за да работат исто така со автоматскиот ЕТЦ систем. Ги вклучува следниве наплатни станици:

- Арбиново, Коридор VIII (делница Кичево - Охрид);
- Преод и Кадрифаково, државен пат А4 (делница Миладиновци - Штип).

Основниот проект е завршен и ревидиран, и се добиени одобренија за градба за сите три патарини Арбиново, Преод и Кадрифаково. Постојат писма за известување издадени од МЖСПП на барање на ЈПДП, во кои се наведува дека изградбата на патарините не е предмет на оценка на влијанието врз животната средина на кое било ниво (елаборат или целосна студија), во согласност со националното законодавство за животна средина. Геодетски Елаборати се изработени каде се дава преглед за потреба за стекнување на земјиште процесот за стекнување е завршен за Преод и Кадрифаково, додека за наплатна станица Арбиново е во завршна фаза, односно елаборат за експропријација е направен и предаден на надлежна инситуција, и во тек е проценка на земјиштето. Количината на земјиште е детално опишана во Дел 2.3 подолу.

- (ii) Инсталирање на опрема за поврзување на надградените и нови патарини со станицата на оперативниот центар во Скопје обезбедува основа за инсталирање на дополнителна опрема во наплатниот оперативен центар во Скопје – патарина Петровец. Проектот се состои од набавка на хардверска и софтверска опрема, инсталирање и ставање во оперативност на истата опрема. Оваа компонента на проектот не вклучува никакви градежни активности, поради што не се очекуваат никакви влијанија врз животната средина и нема потреба од стекнување на земјиште.
- (iii) Изградба на дополнителна лента (на десната страна во насока на Миладиновци- Скопје) за зголемување на капацитетот на патарината Миладиновци на Коридорот VIII. Наплатната станица е на локација претставува една од главните поврзувања на Коридорот X (делница Куманово - Велес - Гевгелија), новоизградената делница Миладиновци - Штип и Коридорот VIII (дел Гостивар - Скопје - Миладиновци). Документација за оваа компонента на проектот сè уште не е развиена. ЈПДП подготвува документација за избор на Изведувач за извршување на процесот „Набавка и Инсталирање“. Изведувачот треба да ја разјасни рамката за развој на потребните документи, вклучително и процесите за добивање на соодветни дозволи (животна средина, градежништво и откуп на земјиште). Врз основа на Основниот Проект и геодетската елаборат, ќе бидат разјаснети деталите за земјиштето што ќе се стекне но не се очекува потреба за стекнување бидејќи е во опфатот на постоечката наплатна станица на парцели во државна сопственост.
- (iv) Оваа проектна компонента предвидува инсталација на фото-волтаични соларни панели на сите постојни и нови наплатни станици што се градат на целата автопатска мрежа во земјата (вкупен број 15). Документација за оваа компонента на проектот сè уште не е развиена. ЈПДП подготвува извештај, вклучувајќи кратка проценка за можноста за реализација на оваа компонента. Според наодите, потенцијално инсталирање од 610 kW ќе обезбеди производство на приближно 825 MWh, со можност за замена на повеќе од 50% од потребите за електрична енергија на патарините, за кои се проценува дека се 1615MWh. Извештајот вклучува изработка на соодветна документација за добивање на релевантните дозволи за инсталирање на фотоволтаични соларни панели на сите 15 постојни и нови наплатни станици. Не се очекува потреба за стекнување на дополнително земјиште, проектот е во опфатот каде што се поставени патарините.

Проектирањето и изградбата ќе бидат направени во согласност на барањата на сегашните македонски стандарди за дизајн на патиштата и стандардите на ЕБОР. Во дадената документација е прикажано дека надградбата и модернизацијата на постојните наплатни станици на Коридорот VIII треба да ги следи општите барања за проект според веќе реализираниот проект од ЈПДП „Изградба и инсталирање на електронски систем за наплата на патарина на патарината Романовце“.

За изградба на дополнителна лента (од десната страна на правецот Миладиновци - Скопје), проектната документација сè уште не е развиена. Че се изработи соодветна документација за добивање на сите релевантни дозволи и откуп на земјиште ако е потребно. За останатите компоненти на проектот нема потреба од дополнително земјиште и нема да следи процес на откуп на земјиште. Количината на земјиште е детално опишана во Дел 2.3 подолу.

Процесот на стекнување на земјиште генерално го следеше и ќе го следи Законот за експропријација, со кој се уредува стекнувањето на земјиште и средства (на пр. Структури) за проекти од јавен интерес и обезбедување на надоместок за земјиште и средства. Законот дава Список на проекти за кои е утврдено дека се од јавен интерес каде се патиштата. Реализацијата на Проектот спаѓа во тековната Национална стратегија за транспорт (2018-2030) и Годишната програма на ЈПДП за изградба, реконструкција, рехабилитација, одржување и заштита на државните патишта. Проектот, исто така, се вклопува во Националната стратегија на Банката за промовирање на регионалната транспортна интеграција и го поддржува развојот на стратегиски интерконекции со соседните земји.

ЈПДП има намера да го објави повикот за Изведувач (и) за изведба во април, а периодот на изградба е планиран за 6 месеци на патарините и 10 месеци за завршување на другите компоненти на проектот со почеток во септември 2019 година. Слика 1 ја покажува локацијата на патарините во РС Македонија (сите 15, постојни и планирани за градба).

Контрола на сообраќајот ќе биде потребна во текот на Проектот за да се обезбеди проток на сообраќај за време на работите. Изведувачот на градежни работи ќе биде должен да подготви и спроведе план за управување со сообраќајот, кој обезбедува јасно предупредување и упатства за возилата. Вклучување на засегнатите општини / заедници за управување со сообраќајот е потребен како дел од Планот за управување со сообраќајот.

2.2 | ПРЕГЛЕД НА ПРОЕКТНАТА ОБЛАСТ И УПОТРЕБАТА НА ЗЕМЈИШТЕТО

Хетерогениот контекст на Проектот, кој се состои од различни проектни активности на различни локации, дава специфична сложеност за опишување на областа на проектот и контекстот на употреба на земјиштето.

Автопатот А1 како дел од паневропскиот коридор X ги поврзува најголемите градови во Северна Македонија, и тој е еден од најзначајните автопати за македонската инфраструктура. Тој се протега во должина од 173 километри како автопат со четири ленти, управуван, и со контролиран пристап. Поминува низ земјата од север кон југ, почнувајќи од границата со Србија во близина на Куманово, потоа кон Скопје, Велес и завршува на граничниот премин Евзони-Богородица со Грција во близина на Гевгелија.

А2 е рута која како дел од паневропскиот коридор VIII го поврзува граничниот премин Деве Баир со Бугарија со граничниот премин Кафасан со Албанија. Трасата поминува крај Скопје по обиколница и влегува во веќе изградениот автопат што го поврзува Тетово со Гостивар. Делот од трасата што го заобикоува Кичево и завршува во Охрид се планира да се претвори во автопат со 4 ленти до 2021 година. Во моментот само делницата од Миладиновци (клучка со А1) до Тетово е според автопатски стандарди.

Еден дел од трасата на новоизградениот автопат А4 делница Миладиновци-Штип поминува низ рамнини на Овче Поле, а на некои места трасата се одржува во подножјето на брдест терен. Во тесен коридор на патот нема соодветно квалитетно земјоделско земјиште. Важна карактеристика за автопатската траса од Миладиновци до Штип е тоа што опфаќа полу-природни области и области кои се целосно изменети од човекот. Трасата на автопатот се наоѓа на територијата на општините Илинден, Петровец, Св.Николе и Штип, кои според показателите за економски и социјални услови имаат хетерогеност за сите релевантни параметри, главно се рурални области, со голем процес на миграција од 60-тите години од минатиот век. Главниот двигател на позитивните економски процеси

во автопатскиот коридор е земјоделството и добитокот, кои се дел од традицијата на локалното население како фундаментална активност. Бројот на невработени во однос на економски активно население е многу голем - над 13,000 невработени од вкупно 37.177 економски активни или околу 30%, што е многу висок процент на ниво на РСМ. Индустијата е претставена со храна, текстил и индустрија за градежни материјали. Прехранбената индустрија е претставена од месната индустрија, индустријата за конзервирање на зеленчук, пекарска, млечна индустрија, индустријата за дехидрирани зеленчуци, индустријата за тутунот и индустријата за добиточна храна. Од земјоделските култури, најважни се: житните култури, индустриски култури, култури и винова лоза, а од фондот за добиток: сточарство, свињарство, добиток и пчеларство.

Населените места во општините имаат слабо развиена комунална инфраструктура. Снабдувањето со вода е решено за поголем број села, додека канализацијата не е изградена, а цврстиот отпад се собира само во центрите на општините и во селата покрај постојниот пат што води до местата за отстранување на собраните количини на комунален отпад.

Трасата на автопатот Кичево - Охрид оди по ридови и планини, а исто така по долини во регион со рурални карактеристики кои се разликуваат во голема мера во однос на различни фактори како геологија, релјеф, клима, вегетација и антропогени влијанија. Трасата на автопатот се протега во два речни слива : Река Сатеска (вештачка и високо променета површинска вода) кои припаѓаат во сливно подрачје на Охрид (под-слив на реката Црн Дрим) и реката Треска која припаѓа на сливот на реката Вардар.

Околу автопатот има неколку различни подрачја: ридови, долини и планини, рурални и антропогени подрачја.

По должината на Коридорот VIII, Во зависност од можностите, главните активности се шумарството и земјоделството како дел од земјоделскиот сектор и туризмот близу во регионот на Охридското Езеро. Овде, важно е да се забележи и околината на Охридското Езеро, како и историско-геолошки условените езерски тераси во јужниот дел на коридорот, заедно со доминантните видови вегетација се главните фактори, кои го условуваат изгледот и разновидноста на областите долж Коридорот VIII.

2.3 | РЕЗИМЕ ЗА ВЛИЈАНИЕ НА ЗЕМЈИШТЕ, НАСЕЛЕНИЕ & ИМОТ

Побарувања на Проектот во однос на земјиштето

Траен откуп на земјиште: Трајниот откуп на земјиштето што треба да се стекне за проектната компонента (i) Изградба на три наплатни станици на нови автопатишта што се градат во Република Северна Македонија е проценета во Геодетскиот елаборат.

Површината на земјиштето ќе биде со должина од 450м по должината на изградениот пат, и со просечна ширина од околу 40 м. Геодетски елаборат за експропријација ќе биде изготвен врз основа на Основниот Проект. Дополнително, ќе се бара траен откуп на земјиштето за проектната компонента (iii) изградба на дополнителна лента за зголемување на капацитетот на наплатната станица „Миладиновци“ на Коридорот VIII на околу површина од 40 долги и со ширина од приближно 10 m, каде ќе се изгради дополнителна лента, за што техничка документација и геодетски елаборат не се изработени за време на ПРПЕ, а ќе биде подготвена во следната фаза на проектот. Проектот ќе бара стекнување на земјиште површина 40 и ширина од приближно 10 m каде ќе се гради дополнителна лента.

Проценката на барањата за земјиште за (i) компонентите на проектот е дадена во Табелите 2а, б и в. За другите компоненти на проектот не се очекува потреба од трајно заземање на земјиштето.

Привремено стекнување на земјиште: Во Проектот исто така може да има одредено привремено стекнување на земјиште за патишта за привремен пристап до градежни места, привремено складирање на ископани материјал / почва, исечени дрвја и др. Сепак, информациите и деталите за привремено стекнување на земјиште не беа познати во времето на развој на ПРПЕ. Договорите за дополнително привремено земјиште (доколку има) што ги бара Изведувачот, колку што е можно, ќе бидат договорени преку преговори и пријателска спогодба од сопствениците на земјиштето.

Информациите за погодената површина на земјиштето, парцелите и сопствениците во овој ПРПЕ се засноваат на податоците што се достапни во моментот на подготвување на документот. Овие бројки

не содржат привремено преземање на земјиште кое е потребно за работите и / или Изведувачот - привремениот пристап до земјиште (доколку има) ќе биде договорен преку преговори.

Преглед на Состојба на Стекнување на Земјиште (Спроведено стекнување на земјиште и експропријација)

За Проектната компонента (i) изградба на три патарини на нови автопатски делници што се градат во РС Македонија, потребна е минимална површина на земјиште за да се сместат новите структури на Проектот и процесот на стекнување на земјиштето е извршен или е во финална фаза:

- Наплатна станица Кадрифаково - земјишни парцели во државна сопственост, процесот на откуп на земјиште е завршен според националното законодавство (нема процес на експропријација бидејќи земјата е во државна сопственост).
- Наплатна станица „Преод“ – земјата е мешавина од парцели со државна и приватна сопственост, а земјиштето е стекнато / експроприрано во текот на втората половина на 2018 година. Процесот на откуп на земјиште е завршен според националното законодавство;

Во тек на процесот на стекнување на земјиште за патарините Преод и Кадрифаково не беа идентификувани неформални корисници на земјиште, и не беа евидентирани структури без дозволи. Сопствениците се единствените лица погодени од изведба на проектот (ЛПИП), кои веќе беа информирани и свесни за процесот на откуп на земјиштето, заради изградбата на автопатот која е започната предходно во 2014 година и претходните консултации поврзани со процесот за ОВЖС. ЈПДП информираше дека досега немаат добиено никаков извештај за поплаки и нема случај на судски процес со поранешни приватни сопственици на земјиште за овие патарини, вклучувајќи ја и областа на опфат проектот на автопатот. На делот Кадрифаково коридорот е стар транспортен коридор во употреба повеќе од 40 години, кој беше надграден во автопат. Кај НС Кадрифаково има два договори за концесија за земјоделски активности во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Во тек е раскинување на договорите, така што земјиштето ќе се претвори од земјоделско во градежно земјиште и формалните корисници се консултирани и информирани според националното законодавство;

- Наплатна станица Арбиново - земјиштето е мешавина од државни и приватни парцели, процесот на стекнување на земјиштето е во фаза на подготвени геодетски елаборати и документација за експропријација според националното законодавство, доставена е до соодветните органи, во тек е проценка на земјиштето и информирање на засегнатите сопственици.

ЈПДП информираше дека нема неформални корисници на земја, и сопствениците се единствените лица погодени од изведба на проектот (ЛПИП), кои веќе беа информирани и свесни за процесот на откуп на земјиштето, заради изградбата на автопатот која е започната предходно во 2014 година и претходните консултации поврзани со процесот за ОВЖС. Транспортниот коридор во оваа секција е стар транспортен коридор во употреба од околу 50 години, кој беше надграден во автопат. ЈПДП информираше дека досега немаат добиено никаков извештај за поплаки и нема случај на судски процес со поранешни приватни сопственици на земјиште за Арбиново патарина, вклучувајќи ја и областа на опфат проектот на автопатот за кој процесот на стекнување на земјиште и експропријација се завршени.

- Потребно е трајно стекнување на земјиште за проектната компонента (iii) изградба на дополнителна лента за да се зголеми капацитетот на наплатната станица Миладиновци на Коридорот VIII. Потребно е стекнување на земја со должина од 40 m и ширина од приближно 10 m, (површина од 400m²), каде ќе се гради дополнителна лента. Дополнителна лента ќе се изведе од десната страна во правец од Куманово кон Скопје. Областа е во заштитниот коридор за автопатот и на опфатот на постојната наплатна станица. Парцелите земја се во државна сопственост и нема да има потреба од експропријација и подготовка на ПРПЕ.

Земјиштето е сумирано подолу во Табела 2¹:

¹ Геодетски елаборат за Свети Николе и Дебрца

Табела 1 Преглед на одземање на земјиштето (државна и приватна сопственост) (КО Преод, Кадрифаково и Дебрца)

Зафатено Земјиште m² во Катастарска Општина (КО)/Вкупен опфат на Проектот (ha)		
Наплатна Станица Преод Општина Свети Николе, КО Преод	Наплатна Станица Кадрифаково Општина Свети Николе КО Кадрифаково	Наплатна Станица Арбиново Општина Дебрца , КО Сливово
8,997 m²	10,314 m²	11,320 m²
6,23 ha	6,24 ha	5,34 ha

Достапните информации за видот/категија на зафатеното земјиште и вид на сопственост (државна или приватна) се дадени подолу во Табела 2:

Табела 2а Преглед на вид на зафатено земјиште (Државно и Приватно) за Преод Наплатна станица

	Катастарска Општина Преод		
	Државно	Приватно	Вкупно
Видови на користење на земјиште / категории	m²		
Пасиште	1270	/	1270
Шума	810	/	810
Ливада	/	/	/
Овоштарник	/	/	/
Поле / земјоделско земјиште (во употреба)	4964	1561	6252
Поле / камен (камен) земјиште	/	/	/
Канали, потоци и реки	/	/	/
Улици/Патишта	392	/	392
Земјиште под зграда	/	/	/
Урбани области: изградено градежно земјиште	/	/	/
Дворно место	/	/	/
	ВКУПНО:		8997

Table 3б Преглед на вид на зафатено земјиште (Државно и Приватно) за Кадрифаково наплатна станица

	Катастарска Општина Кадрифаково		
	Државно	Приватно	Вкупно
Видови на користење на земјиште / категории	m²		
Пасиште	/	/	/
Шума	/	/	/
Ливада	/	/	/
Овоштарник	/	/	/
Поле / земјоделско земјиште (во употреба)	10139	/	10139

Поле / камен (камен) земјиште	/	/	/
Канали, потоци и реки	/	/	/
Улици/Патишта	175	/	175
Земјиште под зграда	/	/	/
Урбани области: изградено градежно земјиште	/	/	/
Дворно место	/	/	/
ВКУПНО:			10314

Табела 4в Преглед на вид на зафатено земјиште (Државно и Приватно) за Арбиново наплатна станица

	Катастарска Општина Дебрца		
	Државно	Приватно (18 парцели вкупно)	Вкупно
<i>Видови на користење на земјиште / категории</i>	m²		
Пасиште	/	/	/
Шума	0	122	122
Ливада	/	594	594
Овощарник	/	553	553
Поле / земјоделско земјиште (во употреба)	7378	1040	8418
Поле / камен (камен) земјиште	/	/	/
Канали, потоци и реки	318	/	318
Улици/Патишта	/	/	/
Земјиште под зграда	/	/	/
Урбани области: изградено градежно земјиште	1315	/	1315
Дворно место	/	/	/
ВКУПНО:			11320

Важна забелешка: површините земја прикажани во геодетските елаборати (Табела 2а, 2б и 2в) сумира земјиште што е во рамките на Проектот за експропријација за Проектот за проширување на патниот коридор потребен за изградба на патарини, исклучувајќи го земјиштето кое е веќе користено за новоизградените патишта на позицијата на патарините. Постојат и други одделни геодетски елаборати каде е претставено областа за експропријација за патниот коридор, а тој процес е финализиран за автопатските делници Миладиновци-Штип и Кичево-Охрид. Проектот за изградба на овие нови автопати е финансиран од Кинеска ЕХИМ банка и нема достапни ПРПЕ, АПР/АПК.

Идното планирање на стекнување на земјиштето (инвентар на земјиште и средства) за зголемување на капацитет на наплатната станица Миладиновци на Коридорот VIII ќе ја потврди површината на засегнато земјиште од Проектот. Нема објекти и приватна сопственост застапени на подрачјето. Според анализи и теренска анализа при планирањето на ЈПДП, дополнителната лента ќе биде во просторниот опфат на постојната област на наплатните станица.

Краток преглед на влијанието на економското и физичкото преместување

При изборот на подрачјето за изградба на патарини, се земени во предвид ефектите од користење на земјиштето, сопственоста и паралелно избегнување на техничките пречки за изведба и достапноста на земјиштето. Физичкото поместување на домаќинствата е избегнато и нема да се случи физичко раселување.

Од Изведувачот ќе се бара да има добар План за управување со сообраќајот за да се обезбеди безбеден и достапен пристап и премин на патарината. Под претпоставка дека овие мерки ќе се спроведат, не се очекуваат значителни преостанати ефекти во текот на изградбата. Може да има мало зголемување на времето за патување кај некои корисници на патиштата, доколку има периоди на дополнителен метеж во сообраќајот.

Во однос на стекнувањето на земјиштето во текот на фазата на работење не се очекуваат нови влијанија.

Барањата за стекнувањето на земјиште од Проектот влијаат на парцели со државна и приватна сопственост. Врз основа на првичните истражувања подолу претставивме краток преглед на можните влијанија од економско и физичко преместување. Точниот список на влијанија и деталниот план на правото на компензација и помош поради овие влијанија, ќе се направи врз основа на социо-економската анализа доколку е потребно и ќе бидат вклучени во АПК за изградба на дополнителна лента на проектната компонента кај патарина кај Миладиновци станица:

Table 5 Краток преглед на влијанијата на физичка и економска дислокација

Фаза/Вид на загуба	Краток преглед на загуби/влијанија
Пред изградба	
Траен откуп на земјиште	<ul style="list-style-type: none"> • Губење на земјиштето: Главно земјоделско земјиште и / или пасиште и мало подрачје на шумско земјиште. Земјата има приватна и државна сопственост. Стекнувањето на земјиштето опфаќа површина- лента земја покрај двете страни од изградениот пат за проширување за изградба на патарини, и на наплатната станица Миладиновци, од едната страна на проширувањето со лента долга 40м и ширина 10 м. • Загуба на едно/повеќегодишни посеви и дрва • Loss of Non-Residential Structures (e.g. sheds, barns, fences, irrigation systems etc.): Досега не се утврдени нерезидентни структури по должината на трасата кои ќе бидат засегнати за изградба на новите три наплатни станици и за дополнителната лента кај наплатната станица Миладиновци. • Загуба на не-станбени структури (на пр. колиби, штали, огради, системи за наводнување итн.): Досега не се утврдени станбени структури кои ќе бидат физички погодени од Проектот. • Губење на деловни структури Досега не се утврдени деловни структури кои ќе бидат физички погодени од Проектот. • Загуба на извори на приход и/или егзистенција поврзани со кои било од горенаведените загуби, а особено земјоделска егзистенција: Кај дополнителната лента на Миладиновци наплатна станица, некои од домаќинствата во локалните села може да економски да зависат од активности кои можат да бидат погодени од губење на земјиште или пристап до земјиште што го користат (на пр. вообичаена употреба без потенцијално никакви правни права – утврдена е државна сопственост на засегнатите парцели). Постојат две концесии за земјоделство кај наплатна станица „Кадрифаково“ кои се погодени, а во тек е процес на раскинување на договор, консултации и компензација при Министерството за земјоделство, шума и водостопанство.

Фаза/Вид на загуба	Краток преглед на загуби/влијанија
	<ul style="list-style-type: none"> • Напуштена земја: ((т.е. дел од засегнатата парцела која останува по експропријација и за која сопственикот нема поголем економски интерес за користење и/или е економски неостварлив). Напуштената земја најчесто е дел од земјата што останува по експропријацијата која е поделена со изградбата на патот во две или повеќе економски неостварливи причини итн. Според геодетските елаборати не се очекува напуштена земја што ќе биде потврдено во текот на идниот процес на планирање и стекнување на земјиштето.
ЗА ВРЕМЕ НА ИЗГРАДБА:	
Привремени ефекти:	<ul style="list-style-type: none"> • Привремена загуба на земјиштето - потребно во периодот на изградба • Загуба на едно/повеќегодишни посеви и дрва • Штета/привремени прекини на одредена земјоделска инфраструктура (на пример, наводнување). • Загуба на приходот и/или средства за живот поврзан со некоја од горенаведените загуби, особено "Земјоделските" услови за живот и нарушување на бизнисите.

3 | ЗАКОНСКА РАМКА ЗА ОТКУП НА ЗЕМЈИШТЕ И РАСЕЛУВАЊЕ

Проектот ќе ги следи националните правни барања во Македонија како и соодветните барања на ЕБОР во врска со откупот на земјиштето и раселувањето. Истите се сумирани подолу:

3.1 | МАКЕДОНСКА ЗАКОНСКА РАМКА

Барањата за откуп на земјиште и преселување за Проекти од Јавен Интерес и за надомест за засегнатите страни се опфатени главно под следната Национална легислатива:

- Закон за експропријација²
- Закон за облигациони односи³

Процесот на откуп на земјиштето, генерално ќе го следи законот за експропријација, кој ќе го регулира откупот на земјиште и имот (пр. градби) за проекти од Јавен Интерес и обезбедување на надомест за земјиште и имот. **Јавниот интерес** се утврдува во согласност со Законот за експропријација за проекти кои се опфатени во различни документи за планирање и се смета дека се во интерес на Република Македонија. Законот обезбедува листа на проекти кое се одредени да бидат од Јавен Интерес, а патиштата влегуваат во овој Закон.

Процесот на експропријација е сумиран во сликата 2 подолу. Првиот чекор е изработка на предлогот за Експропријација која се потпира на информации од различни студии, вклучувајќи и Експропријациона студија од ЈПДП. Откако конечниот дизајн за Проектот ќе биде завршен, ЈПДП ќе изврши надворешен мониторинг на развојот на Експропријационата студија која ќе содржи листа од сите засегнати земјишта, парцели, регистрирани имоти (т.е. објекти) и нивните сопственици, како што е запишано во Катастарот. Земјиштето и капиталните пописи потоа се комплетираат од овластени проценувачи од Бирото за Проценка и Вреднување. Пописот ќе обезбеди основни информации за засегнатото земјиште по парцела (односно вкупната површина и површина што ќе биде стекната, користење на земјиштето и категорија на земјиштето) и со сите имоти што се наоѓаат на неа (на пример, градби, земјоделски култури, дрвја, овоштарници, бизниси, итн). Имотите што се регистрирани во Катастарот и тие што не одовараат ќе бидат снимени.

² Службен Весник на бр. 5/12, 131/12, 24/13, 27/14, 104/15, 192/15, 23/16, 178/16 и со сите наредни измени

³ Службен Весник на бр. 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03, 84/08, 81/09, 161/09, 123/13 и со сите наредни измени

Предлогот за експропријација се доставува откако Инфраструктурниот Проект ќе биде одобрен од Министерството за транспорт и врски.

Слика 1 Резиме на процесот на експропријација

Предлог за експропријација

Постапката за експропријација започнува со поднесување на предлогот за експропријација на овластениот орган за експропријација (т.е. во соодветна канцеларија на Управата за имотно-правни работи во Министерството финансии. Предлогот за експропријација се подготвува во овој случај од страна на ЈПДП и е поднесен во корист на државата (и ЈПДП) од страна на државниот обвинител. Предлогот за експропријација ги содржи следните информации:

- Предлагачот на експропријација;
- Имотот за кој што е предложена експропријацијата;
- Сопственикот на имотот и носителите на други имотни права;
- Тип на олеснителни дела со кои се предлага експропријацијата.

Комплет пропратни документи мора да бидат обезбедени со предложената експропријација, вклучувајќи информации од студијата за експропријација и земјиште и попис од имотот, и доказ за средства за надомест и штета.

Известување за засегнатите сопственици и Поакана за понуда

Засегнатите сопственици на имоти поединечно се повикуваат за доставување на предлог и понуда за земјиштето, при што претходно се известуваат за поднесување на предлогот за Експропријација и предложениот надомест во сума. Во оваа фаза на експропријацијата преку фер понуда на надоместок може да се избегнат дополнителни судски трошоци во понатамошна постапка.

Решение за експропријација

Ако спогодбен пријателски договор не се постигне и ако поднесената документација е во ред, конечно решение за Експропријацијата може да се пренесе од страна на органот за експропријација, во рок од 20 дена од денот на приемот на предлогот за експропријација. Ако не постои понатамошна (судска) жалба (види подолу), Решението за Експропријација станува правосилно.

*Жалби од погодените
сопственици*

Судски жалби

Погодените сопственици може да поднесат судска жалба до релевантниот административен суд (вклучувајќи втора судска жалба до Вишиот управен суд), по чија наредба Решението за експропријација станува правно обврзувачки. Законот за експропријација наведува крајни рокови за административните судови да одлучат по поднесените жалби и предвидува казни за неисполнување на овие рокови.

Сослушување на одлуката за Експропријација

Кога Решението за Експропријација станува правосилно, уште една расправа мора да се одржи од страна на Органот за Експропријација во рок од 8 дена, за да се разговара и да се одреди нивото на надомест за секој засегнат сопственик. Во случај да не се

постигне договор околу висината на надоместот, случајот ќе биде доставен до судовите да одлучат, во рок од 8 дена од средбата.

Исплата на надомест

Предлагачот на експропријацијата продолжува со исплата на надомест или со замена на имот, во рок од 30 дена од денот на потпишување на договорот за надомест или одлуката за надомест на штета станува правносилна (доклоку има доцнење во плаќањето, ќе се применуваат каматни стапки).

Важна карактеристика на македонскиот Закон за Експропријација е тоа што овозможува надомест за нелегални објекти (односно без важечка дозвола). Надоместокот за објекти кои се без важечка дозвола се прави врз нивната градежна вредност, односно пазарната вредност на материјалите и трошоците за работна рака.

Надомест на штета согласно Законот за облигациони односи:

Во некои случаи, прашањата поврзани со обезбедување на надомест за земјиштето и имотот, исто така може да се решат преку спроведување на законот за облигациони односи.

Во принцип, овие закони бараат обезбедување на надомест во пари за легалните законски сопственици на земјиште и имоти (или оние чии права се препознаваат според националните закони) за штетите или загубите настанати како резултат на инвеститорите/изведувачите (или други) при пристап до земјиштето или спречување на пристап до земјиштето и/или имоти.

Надоместокот се обезбедува по отштета и/или загуби кои веќе се случиле. Случаи, во кои стварањето на штетите/загубите и засегантите лица не се во можност да се договорот за висината на надоместокот, се упатуваат на судовите за да одлучат.

Клучни законски рамки / опции за социјална помош и помош при раселување

Законот за Експропријација првенствено се фокусира на процесот за исплата на надоместок за погоденото земјиште и имоти, отколку на решавање на физички и економски дислокации. Како резултат на тоа, решение за решавање на овие влијанија мора да се бара низ различни даватели на услуги.

Општинскиот Центар за Социјална грижа може да обезбеди одредена помош, согласно со **Законот за социјална заштита**⁴. Со овој закон се овозможува обезбедување на социјална помош и услуги за ранливите жители, како што е дефинирано од страна на законот. Достапната социјална помош според законот е еднократен паричен надоместок за оние кои се наоѓаат во неизлезни ситуации и привремена потреба, вклучувајќи ја и потребата од сместување. Помош од социјалните работници, може да се користи за да се одговори на потребите на лицата со посебни потреби, самохрани домаќинства, домаќинства со ниски приходи, итн. Република Македонија, исто така, има поставено закони според кои на погоденото население му се помага преку унапредување на нивниот животен стандард (на пр. пристапот до здравствена заштита, образованието, личните документи, социјални станови и сл.) и овие закони можат да се користат како основа за развој на програмите за раселување, а особено за ранливите групи.

Правна помош за ранливите луѓе може да се обезбеди во рамките на **Законот за бесплатна правна помош**⁵ од страна на Министерството за правда и избраните граѓански здруженија.

3.2 | ЕБОР ПРАВНА РАМКА

Проектот е прикажан како проект од Б категорија во рамките на ЕБОР политиката од Директивата (2014) за животна средина и социјала.

⁴ OGRM Nos. 79/09, 36/11, 51/11, 166/12, 15/13, 79/13, 164/13, 187/13, 38/14, 44/14, 116/14, 180/14, 33/15

⁵ OGRM Nos. 161/09, 185/11, 27/14

Проектот треба да ги исполни барањата за откуп на земјиште, принудно преселување и економско раселување како што е наведено во ЕБОР директивата за животната средина и социјала (2014) и барањата за изведба. Овој откуп на земјиште и раселување е развиен во согласност со принципите на ЕБОР (откуп на земјиште, принудно преселување и економско раселување).

ЕБОР барањата кои се однесуваат на откуп на земјиште и раселување, кои се релевантни за овој проект може да се сумираат како што следува:

- Да се избегне или, доколку е неизбежно да се минимизира принудното преселување со истражување на алтернативни дизајни за проектот; мерки за ублажување на негативното влијание врз раселените лица и домаќинствата, кои треба внимателно да се планираат и спроведуваат;
- да се ублажат негативните социјални и економски влијанија од откупот на земјиштето или ограничувањата за употреба на погодените лица и пристап до земјиште преку: (i) Обезбедување на надомест за загуба на средства според трошоците, пред стекнување на сопственост на стекнатите средства; и (ii) Осигурување дека активностите за преселување се спроведуваат транспарентно со соодветни информации, консултации, и учество на засегнатите страни;
- да се обноват, каде што е можно, да се подобри начинот на живеење и стандардот на живеење на раселените лица, вклучувајќи ги и оние кои немаат легални права или побарувања за земјата (засегната област претставена во проектот во периодот на крајниот датум), до нивото пред проектот и да ги поддржат во периодот на транзиција;
- да се направат посебни одредби за помош на маргинализираните и ранливите поединци и групи (засегната област претставена во проектот во периодот на крајниот датум) кои можат да бидат негативно погодени од раселувањето или кои можат да бидат ограничени во способноста да ги искористат предностите за помош и придобивките за развој;
- да се воспостави механизам за поплаки и адреса за добивање на специфична загриженост за надомест на штета и релокација, кои се покренати од страна на раселените лица, вклучувајќи и механизам за решавање на спорите на непристрасен начин.

Во табелата погоре е дадено само кратко резиме од ЕБОР за откуп на земјиште, принудно раселување и економско раселување (2014) а целиот текст е прикажан на следниот сајт:

<http://www.ebrd.com/news/publications/policies/environmental-and-social-policy-esp.html>.

3.3 | АНАЛИЗА НА РАЗЛИКИТЕ МЕЃУ МАКЕДОНСКАТА ПРАВНА РАМКА И БАРАЊАТА НА ЕБОР

Клучните разлики меѓу националното законодавство на Република Македонија и ЕБОР релевантно за овој проект се сумирани подолу. Овој ПРПЕ (вклучително со матрица за права и критериуми) содржи мерки за надминување на овие празнини:

- **Неформални права на Земјиште:** Македонскиот закон се фокусира на надомест за формални права на земјиште, додека ЕБОР исто така ја опфаќа таа надомест, реконструкција на живеалиштата и консултации со лица без формално препознатливо законско право или право на земјиштето што го заземаат.
- **Реконструкција на живеалишта:** ЕБОР вклучува барања за обнова и реконструкција на живеалишта за да се врати приходот и животниот стандард на раселените лица пред нивото на проектот (и за лицата со легални и со нелегални документи). Додека македонскиот закон предвидува надомест на штета за изгубени профит/добивка на легални економски активности, и ова се однесува само на луѓето со легални права на земјиштето. Додека, Македонскиот закон предвидува помош преку Закон за помош при раселување или помош за алтернативни животни потреби, како што се помош за обука или обезбедување на поволни кредити или можности за вработување.
- **Учество и консултации:** ЕБОР поставува поголеми барања од Македонскиот закон за давање на можност да се учествува во преговорите за пакетите за надомест на штета, на условите за подобност, обнова на живеалиштата и помош за преселување на засегнатите лица.
- **Социо-Економско истражување:** Спроведување на социо-економско истражување е потребно за да се процени влијанието врз животната средина од страна на ЕБОР, но не се бара од страна на Македонските закони. Наместо тоа, Македонското право се фокусира на развој на студии

за експропријација кои претставуваат попис на засегнатите имоти и ги вклучуваат основните информации на регистрираните сопственици на овие имоти (т.е. имиња, адреси, и ID броеви итн.), така што преку нив се врши идентификација и исплата на надоместок. Таквите извештаи генерално не се однесуваат на луѓето со нелегални права на земјиштето или нерегистрирана земја/средства.

- **Ранливи индивидуи и групи:** Македонскиот закон не предвидува посебни мерки кои се однесуваат на ранливите групи. ЕБОР, сепак посветува посебно внимание на ранливите групи, вклучувајќи ги за време на консултациите, идентификација на правата и соодветна помош за преселување.
- **Акција за преселување и План за реконструкција на живеалишта:** Македонскиот закон не бара подготовка на акционен план за преселба или Рамки/Планови за реконструкција на живеалиштата. Сепак, овие подготовки се потребни за проекти финансирани од ЕБОР, вклучувајќи откуп на земјиште и преселување кое резултира со физичко и економско раселување.
- **Вреднување на експроприраните средства:** ЕБОР наведува дека надоместокот за загуба на средствата се пресметува во целосна замена, односно пазарната вредност на средствата плус трансакциските трошоци, и дека обезвреднување на објекти и средства не треба да бидат земени во предвид. Сепак, во Македонскиот закон се наведува дека надоместокот се утврдува според пазарната вредност на материјалот и на работната сила потребна за изградба на објектот, намален за соодветниот износ на амортизација.
- **Механизам за поплаки:** Иако Македонскиот закон ги утврдува правата на засегнатите граѓани (оние со легално право на земјиштето) да се жалат на суд за време на процесот на експропријација, при што не се бараат посебни развиени механизми за жалби. ЕБОР, сепак бара механизми за жалби, кои треба да се воспостават што е можно порано во процесот, навремено да се примаат и адресираат за надоместок на штетата и раселувањето кои се покренати од страна на раселените лица, вклучувајќи и механизам за решавање на спорот за привремено живеалиште на непристрасен начин. Краткиот преглед на жалби и преземените мерки треба да бидат јавни и да се решаваат на редовна основа.
- **Пристап до земјиште / сопственост пред исплата на надомест:** Постојат неколку опции за предлагачот на експропријацијата да се здобие со право на пристап до земјиште/сопственост пред исплата на надомест, во согласност со Законот за експропријација и Законот за градење.
- **Краен рок за лицата кои се погодени од нелегалното право за користење на земјиштето :** Лицата кои немаат законско право или регистрирано право за користење на земјиштето, не се евидентирани од страна на пописот и истражувањето. Според тоа нема краен датум за утврдување на правата и овластувањата на овие засегнати групи.
- **Мониторинг и Проценка:** Не постојат барања за мониторинг и проценка за преселување и за процесот на реконструкција на живеалишта.

4 | ПРАВА & ОВЛАСТУВАЊЕ

4.1 | Цели на ПРПЕ

Целите на откуп на земјиште и раселување (ПРПЕ) ќе бидат следниве:

- Да се избегнат или минимизираат присилно преселување, како и физички и економски поместувања.
- Да се земат во предвид изводливи алтернативи на основниот проект со цел да се избегнат или барем минимизираат поместувањата и при тоа да се балансираат еколошките, социјалните и финансиските трошоци и придобивки.
- За да се намалат негативните социјални и економски влијанија од откупот на земјиштето или рестрикциите кон погодените лица и пристапот до земјиште.

- Да се обезбеди надомест за загуба на средства според трошоците.
- Да се подобри или, во најмала рака, да се вратат живеалиштата и животниот стандард на раселените лица на нивото како пред почетокот на проектот.

4.2 | ПРПЕ Принципи

Клучните принципи кои го поткрепуваат ПРПЕ се следните набројани и тие треба да се читаат заедно со матрицата со овластување (Section 4.5):

- **ПРПЕ Барања:** Преселување и надоместок на погодените лица се врши во согласност со важечките Македонска правна рамка и ЕБОР за животната средина и социјална политика, критериум за реализација 5 (2014). Во случај на несоодветност меѓу националното законодавство и барањата на ЕБОР, ќе се усвојат повисоки стандарди. Загубата на земјиште и средства (физичката дислокација) како и загубата на живеалишта (економска загуба, односно "економски поместувања") треба да се земат во предвид и да се намалат во рамките на ПРПЕ.
- **Влијанија од изградбата:** Краткорочни влијанија поврзани со привремено завземање на земјата за градежни цели и / или од попречување на пристапите, исто така може да вклучува и надоместоци или друга помош за засегнатите лица. Активностите поврзани со изградбата ќе бидат организирани така да се избегнат или минимизираат економските поместувања, односно пристапите се задржани во селата и земјоделските површини и мерките за време на жетвата се многу внимателно изработени.
- **Лица кои се погодени од проектот:** Сите сопственици, жители и корисници на зафатените објекти и земјиште во времето на крајниот датум, без разлика дали со или без целосно признаени права или барања, имаат право на надомест на штетата и помош, како што е наведено во правата матрица за овластување во ПРПЕ. Овластувањето за сите категории на засегнатите лица од проектот (ЛПП) ќе биде објавено.
- **Проценка на средствата:** Ќе бидат користени посебни методи за проценка на средствата или ресурсите што се погодени, како и за пристапот до нив, и влијанијата врз живеалиштата, кои вклучуваат овластени експерти што се независни квалификувани лица.
- **Социо-економски истражувања:** Социо економските истражувања за засегнатите лица и домаќинства ќе се имплементираат со цел да се оценат сите индивидуални влијанија, да се обезбедат основни информации и соодветни мерки за реставрација на живеалиштата кои ќе бидат опишани во АПР. Општествено економско истражување ќе послужи како попис на лицата кои немаат правилно законско право или потврда за посед на земјиштето што го заземаат; денот на пописот треба да биде крајниот датум за оваа категорија.
- **Ранливи групи / поединци:** Посебна помош се дава на ранливите групи / поединци идентификувани преку социо-економските истражувања
- **Акционен план за раселување:** Акционен план за раселување (АПР) ќе биде подготвен, објавен и имплементиран.
- **Мерки за надоместок и помош:** Засегнатите имоти треба да се подмират парично, исто така, ќе бидат обезбедени парични средства и помош за преселување, идентификувани во матрицата со овластувања. Со оглед на тоа што има ограничено земјиште, во повеќето случаи тесен појас во непосредна близина на постојниот пат, замена на земјиштето или соодветен (доколку има) паричен надоместок при физичка дислокација ќе се земе во предвид. Надоместокот се исплаќа на засегнатите луѓе пред да се изврши преместување на земјиштето. Надоместок за сите засегнати средства ќе се спроведе во целосна вредност. Сите надоместоци и помошта при враќање на живеалиштата ќе се обезбеди подеднакво и на мажите и на жените.
- **Обнова на живеалиштата:** Живеалиштата и стандардите на живеење на засегнатите лица треба да се подобри или барем да се врати на нивото како пред започнување на проектот во што е можно пократок временски период.

- **Непознати засегнатите луѓе:** Ќе се воспостави механизам за да се обезбеди надомест на лица со препознатливи права на земјиште и имот, каде што сопствениците се непознати и / или умреле.
- **Консултации:** Засегнатите лица и заедници (вклучувајќи ги и ранливите групи и поединци) ќе бидат консултирани за да се информираат за нивното учество во процесот на донесување одлуки во врска со преселувањето и да се осигура дека стекнувањето и надоместокот се спроведуваат со соодветно објавување на информации и консултации. Ова ќе се врши во согласност со одредбите содржани во рамките на SEP и ќе овозможи консултации со ранливите и потенцијално маргинализираните групи.
- **Управување со поплаки:** Ќе се воспостави механизми за управување со поплаки за Проектот од ЈПДП и Изведувачот. Истите ќе работат заедно за да се осигура дека соодветната заинтересирана стран се справува со поплаките поврзани со откупот на земјиште и преселување.
- **Мониторинг и евиденција:** ЈПДП ќе воспостави соодветни постапки за следење и оценка на нивните одговорности во спроведувањето на ПРПЕ и АПР, а ќе бидат превземени и неопходни корективни мерки. Сите барања за стекнување право на земјиште, како и надомест на мерки, активности при релокација и помош при преселување ќе бидат документирани.

4.3 | ПОПИС НА ЗЕМЈАТА И СРЕДСТВАТА И СОЦИО ЕКОНОМСКИ ИСТРАЖУВАЊА

ЈПДП изработи Елаборати за експропријација за наплатните станици Арбиново и Преод, одделно, додека за Кадрифаково и изградбата на дополнителна лента кај Миладиновци, Елаборати за експропријација не се подготвени затоа што земјата е во државна сопственост. Студиите содржат список на сите засегнати парцели земјиште, регистрирани средства (т.е. структури) и нивни сопственици, како што се евидентирани во Катастарот. Пописот на земјиште и средства беше / потоа ќе биде комплетиран од овластени проценители од Бирото за проценка и вреднување. Инвентарот обезбедува основни информации за засегнатите земјишни парцели (т.е. вкупна површина и површина што треба да се стекне, употреба на земјиште и категорија на земјиште итн.) И сите средства лоцирани на него (на пр. Структури, земјоделски култури, дрвја, овоштарници, деловни активности итн.). Средствата што се регистрирани во Катастарот и оние што не се ќе бидат евидентирани.

За време на социо-економски истражувања би требало да се соберат информации за да се потврди кои села користат или поседуваат земјиште, вклучувајќи ги и напуштените земјоделски површини. Истражувањето ќе ги опфати селата кои можат да бидат погодени од загуба на земјиште и / или пристап до земјиштата што ги поседуваат или користат. Со истражувањата ќе се осигура дека се вклучени ранливите групи (т.е. неможе само да се потпираат на луѓе кои доаѓаат на јавни состаноци) и користењето на земја од околните села.

Учесството во социо-економско истражување е доброволно и ќе се спроведе само со согласност на засегнатите лица од Проектот. Сите собрани информации ќе се третираат како доверливи. Ова истражување ќе послужи како алатка за создавање на основа за засегнатите поединци / домаќинства кои ќе помогнат во идентификувањето на значењето на влијанијата, развојот и имплементирањето на ефективни и соодветни начини за преселување на луѓето и враќање или подобрување на нивните животни услови

Следните информации ќе бидат земени во текот на социо-економски истражувања, за секоја засегната земјена парцела:

- бројот на засегнатите парцели на земјиште, така што ќе може да се поврзе со соодветниот извештај на вреднување;
- името на сопственикот / корисникот / жителот и неговиот / нејзиниот статус; и
- податоци за контакт на засегнатиот сопственик / корисник / жител.

Истражувањето исто така ќе вброи прашања за основните информации за домаќинството (на пример, имиња, возраст, пол, образовниот статус на членовите на домаќинството и другите засегнати страни, итн), како и прашања во врска со постоечкиот животен стандард и изворите на приход, со предложените избори за компензација и помош.

4.4 | КРИТЕРИУМИ И КАТЕГОРИИ НА ПРАВА И ОВЛАСТУВАЊА

Сите поединци / домаќинства зафатени или корисници на земјиштето погодено од проектот, запишани во анкетата / попис (сопствениците и корисниците, формални и неформални) имаат право на надомест на штета и / или обнова на животните средства или друга помош, како што е наведено во Матрица на овластувањето аподолу. Идентификувани се следните категории на засегнатите лица од Проектот (ЗЛП):

- Собственици на земјиште (формално со законските права или побарувања на земјиште);
- Официјални корисници на земјиштето (на пример, поседувачи со формално законско право врз земјиштето што го користат / употребуваат);
- Неформални корисници на земјиштето (без формални законски права или побарувања врз земјиштето што го користат - тоа исто така може да се однесува на областите на државна земја (или друго земјиште) што се користи на вообичаена или долгорочна основа, но правото на користење не е регистрирано);
- Собственици на култури и дрвја (вклучувајќи и дрвја во овоштарници);
- Собственици на бизниси (формално или неформални бизнис / економски активности);
- Собственици на нестанбени објекти / средства и инфраструктура;
- Собственици на станбени објекти / куќи, формални и неформални корисници (т.е. станарите) на станбени објекти / куќи (ова се смета за ниска веројатност);
- Собственици на бизнис структури / активности;
- Локалната заедница и поединци / домаќинства погодени од губење на пристап и / или прекин на пристап;
- Ранливи групи / поединци.

Засегнати Лица од Проектот (ЗЛП) со формални законски права и со тврдења кои се препознатливи според националното право

Лицата со формални законски права се запишуваат во Катастарот и оваа информација ќе биде ажурирана согласно националното законодавство, кога процесот на експропријација е инициран од страна на органот за експропријација. Лица со соодветно катастарски ажурирани важечки потврди според националното законодавство, исто така се поканети на расправа. Во случај на спорови, засегнатите луѓе може да се обратат до судовите за нивно решавање, што треба да се обработи пред донесување на одлуката за експропријација. Примери на лица со важечки потврди според националното законодавство вклучува наследници на починати сопственици, лица кои купиле имоти на продажба со валиден договор за купопродажба, иако не е префрлено правото на сопственост на нивното име во Катастарот и слично.

Лица со неформални законски права на земјата која ја имаат, во време на пописот

Лица без законски права или побарувања на земјата што ја користат (неформални корисници), ќе бидат запишани во моментот кога се врши социо-економското истражување. На денот на истражувањето ќе биде датумот на пресек, што значи дека сите поединци / домаќинства корисници / погодени со проектот за зафатеното земјиште (без законски права или побарувања) по овој датум нема да имаат право на надомест на штета и / или средства за помош при оштета. Примери на лица без законски права или барања ги вклучува лицата кои имаат изградена плевни или мали летни престојувалишта на јавно земјиште или што се занимаваат со земјоделство на јавно земјиште или дури и приватно земјиште, без знаење и / или одобрување од сопственикот. Такви лица нема да имаат право на надоместок за земјиштето, бидејќи не го поседуваат, сепак тие ќе имаат право на надоместок за средствата кои им се во сопственост на пример, градежната вредност на објектите, култури, дрвја, итн.

Датуми на пресек

Критичниот датум за овластување и **вредност на погодените површини** за оние со формални права се дефинирани како дата на известувањето за сопственикот, кое е доставено во предлогот за експропријација. Критичниот датум **за вреднување** за засегнатите лица без незаконски права ќе биде датумот на кој е направено вреднување на нивниот имот / средства. Денот на истражувањето ќе биде датум за пресек за **право на надомест / право** и за оние без законско право.

Ранливи групи

Некои поединци или групи, ќе се сметаат повеќе ранливи од другото засегнато население и, доколку е под влијание на проектот, ќе бара спроведување на посебни мерки за обнова и / или мерки за помош. Такви групи може да вклучува:

- неформални корисници на погоденото земјиште кои немаат извор на приход или имот во нивна сопственост;
- сопственици на неформални станбени објекти (изградени без градежни дозволи), без друг имот или место на живеење (ова сценарио се смета дека е со ниска веројатност за проектот, поради тоа што има минимални (ако има воопшто) побарувања за физишко поместување);
- лица кои зависат од погоденото земјиште за приходи / благосостојба и тоа е единствената земја што ја поседуваат или користат;
- домаќинства од еден возрасен (постар член), домаќинства со еден родител, домаќинствата со повеќе членови, итн, кои треба да бидат физички преместени (ова сценарио се смета дека е со ниска веројатност за проектот, поради тоа што има минимални (ако има воопшто) побарувања за физишко поместување;
- лица кои ќе бидат погодени од физичко и / или економско раселување, чиј социо економскиот статус е на ниско ниво, на пример, корисници на социјална помош;
- неписмени лица кои можат да имаат потешкотии во пристапот до информации во врска со Проектот и земјиште или разбирање на договори и други важни документи, итн.

Делумна зависност на основа на земјата, многу мала со ниски приходи од платена работа и стареење на населението, значи дека постојат знаци на ранливост во локалните заедници во рамките на областа на проектот за експресниот пат кој ќе биде содржана во методот на активности за права и обврски и помош за преселување / егзистенцијална помош. Иако, сите села во погодената област на Проектот се мали, во некои од нив има само неколку домаќинства. Останатите, активности за права и обврски не треба да се интензивни и треба да се остварат во рокот наведен во ПРПЕ како дел од социо-економските истражувања.

Ранливоста ќе се проценува врз основа на резултатите на општествено економско истражување и ќе бидат дефинирани подетално во (АПР).

Механизми за справување со недостатоците и прашања во Катастарот

Недостатоците и прашања во Катастарот ќе бидат разгледани кога ќе се утврди и овластувањето, како :

- Корисници на земјиштето и имотот кои не се регистрирани;
- Сопствениците се починати и правни наследници не се регистрирани и / или не го завршиле процесот на наследување;
- не регистрирани купопродажни договори;
- правото на сопственост што произлегува од правото на користење (односно на државно земјиште - може да биде на вообичаена основа) не е регистрирано;
- станбени и не-станбени објекти не се регистрирани;
- регистрирани објекти но со различна евидентирана големина (на пример, се проширени);
- неевидентирани објекти без дозволи итн.

Таму каде што се пронајдени такви случаи, АПР/АПН (доколку е потребно) содржи јасни механизми за да се обезбеди овие проблеми да не влијаат на засегнатите лица имаат право на надоместок.

4.5 | МАТРИЦА СО ОВЛАСТУВАЊА

Матрицата со овластувања е прикажана во **Табела 4** за категориите на засегнатите луѓе од физичките и економските влијанија кои потенцијално произлегуваат од проектот.

Треба да се истакне дека некои од категориите на луѓето засегнати од проектот кои се вклучени во оваа Рамковна матрица, може да не постојат во Проектната област (на пр. Сопственици и корисници на домаќинства), но ова ќе може да се определи после финалниот попис на земјиштето и средствата како и социо-економските истражувања. Матрицата на АПР ќе содржи по конкретни категории, со точен број на засегнати луѓе/домаќинства кои што ќе бидат идентификувани за време на активностите на терен.

Табела 6 Матрица соовластувања

Тип на губиток / Влијание	Категорија на лицата погодени од проектот	Овластувања/права
ВЛИЈАНИЈА ВО ПРЕД КОНСТРУКТИВНА ФАЗА -ТРАЈНО ОДЗЕМАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ		
<p><i>Загуба на земјиште (главно земјоделско, шумско и / или пасишта - може да биде мал процент на лозја, овоштарници и градежно земјиште).</i></p> <p><i>И за формалните и за неформалните корисниците на земјиште - ова се однесува на земјиште во приватна и државна сопственост.</i></p>	Сопствениците на земјиштето (формално со законските права или побарувања на земјиште)	Паричен надоместок во целост
	Формални корисниците на земјиште (на пр. Сопственик со формално законско право врз земјиштето што го зазема / употребува)	Информациите во врска со стекнувањето на земјиштето најмалку три месеци предходно да му се овозможат на сопственикот за да најде друго земјиште за закуп - ако за време на социо-економското истражување се идентификувани одредени пропусти на формалните сопственици, тогаш од општините треба да се најде алтернативно земјиште за закуп формално и да се обезбеди пристап до услуги за поддршка.
	Неформални корисниците на земјиште (немаат формални законски права врз земјиштето што ги користат – тоа може да се однесува на земјиште под државната сопственост (или друго земјиште) што долго време е користено, но не е регистрирано)	Поддршката за да се најде алтернативно земјиште и да се обезбеди пристап до услуги за поддршка ќе биде од општините, посебно ако за време на социо-економското истражување се идентификувани одредени ранливости на луѓето погодените од проектот. Сигурноста на извршувањето или формализацијата на опциите за изнајмување итн, да колу што е можно во рамките на законот.
Напуштено земјиште: односно дел од погоденото земјиште кое ќе остане по експропријација и за кое сопственикот нема повеќе економски интерес за користење и / или е економски неисплатливо	Сопствениците на земјиштето (формално со законските права или побарувања во текот на земјиште)	Доколку барањето на погодените сопственици на земјиште е направено во согласност со Законот за експропријација (член 20) и се прогласени како оправдани врз основа на извештајот од експертот за вреднување: Паричен надоместок во целост

Тип на губиток / Влијание	Категорија на лицата погодени од проектот	Овластувања/права
Губење на годишни/ повеќегодишни култури и дрвја, вклучувајќи ја виновата лоза	Сопствениците на култури и дрвја	Паричен надоместок за изгубените годишни / повеќегодишни насади / растенија за нивната целосна цена.
Губење на не-станбени структури (на пример, шупи, плевни, огради, системи за наводнување и слично)	Сопственикот на не-станбени структура и инфраструктура	Паричен надоместок за целосна замена и надомест за преселба на структурите или помош при нивна преселба
Губење на станбени објекти (ова сценарио се смета дека е со ниска веројатност за проектот, поради тоа што има минимални (ако има воопшто) побарувања за физичко поместување)	Сопствениците на станбен објект / куќа	Помош при преселување, вклучувајќи и надомест за преселба или помош да се преселат и паричен надоместок во целосна замена
	Формални корисници (т.е. станарите) на станбен објект / куќа	Информации во врска со откупот на куќа најмалку шест месеци пред уривање, за да му се овозможи на сопственикот да најде друго сместување и и помош за да се преселат
	Неформални корисници на станбен објект / куќа	Информации во врска со откупот на куќа / структура најмалку шест месеци пред започнување со уривање. Помош при преселување, вклучувајќи и надомест и помош за преселба и ако корисникот нема друго место на живеење (или социо-економското истражување идентификува одредена ранливост): Изборот на опции за соодветно домување со сигурноста на извршувањето (на пример, социјалните станови) - поддршка ќе се бара од општините, ако се појави ова
Губење на бизнис структури (ова сценарио се смета дека е со ниска веројатност за проектот)	Сопственик на бизнис структура	Надомест или помош за преселба и паричен надоместок во целост
Губење на извори на приход и / или услови за егзистенција поврзани со кој било од горенаведените загуби и особено благосостојба од “земјоделство”	Сопственици (на формален или неформален бизнис или економска активност) – се вклучуваат и оние кои егзистираат од земјоделски активности	Паричен надоместок за изгубениот нето приход во текот на периодот на транзиција (до повторно воспоставување на бизнис / економски активности на друга локација) и помош при обнова на условите и помош за воспоставување на егзистенција (видете во Поглавје 4.6 за повеќе детали)
ВЛИЈАНИЈА ЗА ВРЕМЕ НА ИЗГРАДБАТА – ПРИВРЕМЕНИ ЕФЕКТИ		

Тип на губиток / Влијание	Категорија на лицата погодени од проектот	Овластувања/права
<p>Привремена загуба на земјиште потребни за време на периодот на изградба.</p> <p><i>Како за формални така и за неформални корисници на земјиштето - ова се однесува на земјиште во приватна сопственост и државно земјиште.</i></p>	<p>Сопствениците на земјиштето (формално со законските права или со правото на припадност на земјиште)</p>	<p>Во случај ако Проектот има потреба од земјиште за привремен пристап, паричен надоместок во целосна замена за правото на користење на земјиштето врз основа на договор / спогодба за договорен период и враќање на земјиштето по употребата.</p>
	<p>Формални корисниците на земјиштето (на пример, сопственик со формално законско право врз земјиштето што го зазема / употребува)</p>	<p>Во случај ако Проектот има потреба од земјиште за привремен пристап Информации да се дадат во врска со стекнување на земјиште предходно, за да му се овозможи на закупецот да најде друго земјиште за закуп</p> <p>Ако проектот има потреба од земјиште за привремен пристап, општината да обезбеди алтернативна земја за издавање и обезбеди пристап на сервиси и услуги.</p>
	<p>Неформални корисниците на земјиште</p> <p>(немаат формални законски права или правото на припадност на земјиште што го користат - тоа исто така може да се однесува на областите во државна сопственост (или друг вид на земјиште) што долго време е користено, но не е регистрирано)</p>	<p>Во случај ако Проектот има потреба од земјиште за привремен пристап да се дадат информации за привремено користење на земјиште, предходно за да му овозможи на сопственикот да најде друго земјиште. Помош за да се идентификува алтернативно земјиште за користење за одреден период / ресурси за употреба - поддршка ќе биде од општините за да се најде алтернативно земјиште.</p>
<p>Загуба/оштетување на годишни/ повеќегодишни култури и дрвја, вклучувајќи ги и културите од градината.</p>	<p>Сопственикот на култури и дрвја</p>	<p>Паричен надоместок за изгубени или оштетени годишни / повеќегодишни насади / растенија со целосна вредност.</p>
<p>Штети/привремени прекини на одредена земјоделска инфраструктура (пр систем за наводнување).</p>	<p>Локалната заедница и поединецот / домаќинствата погодени од загуба</p>	<p>Поправки, надомест или други мерки договорени со засегнатите лица и локалните заедници.</p>
<p>Привремено губење на извори на приход и / или услови за егзистенција поврзани со некоја од горенаведените загуби и</p>	<p>Сите ПЗЛ</p>	<p>Паричен надоместок за изгубениот нето приход во текот на периодот на транзиција (до повторно воспоставување на бизнис/ економски активности</p>

Тип на губиток / Влијание	Категорија на лицата погодени од проектот	Овластувања/права
особено загубата од "земјоделство" и нарушување на бизниси.		
ЗАГУБИ / ВЛИЈАНИЈАТА ВРЗ РАНЛИВИТЕ ГРУПИ		
Сите други специфични загуби / влијанијата врз ранливите групи, поврзани со откупот на земјиштето за проектот, идентификувани во текот на развојот на Проектот.	Ранливи групи / поединци	Посебни мерки за ефективно учество, компензација, преселувањето и обнова на условите за егзистенција.

4.6 | Овластувања – Поврзани Согледувања

Природата на одредени права се објаснети во повеќе детали подолу:

Структури со дозвола и структури без важечка дозвола: Статус на објекти (станбени и деловни) може да варира од формално изградените објекти, со сите соодветни дозволи и евидентирани во Катастарот до оние кои се изградени неформално, без потребните дозволи (односно градежната дозвола) и не се евидентирани во Катастарот. Овие два типа на градби имаат право на компензација како што е дефинирано во матрицата на Овластувања во делот 4.5.

Формални и неформални приходи за живот: Слично на структурите, доходите и изворите на приходи за живот на засегнатите лица / домаќинства, исто така може да бидат формални и неформални. Лицата чии доходи / извори на приходи за живот се засегнати, без разлика на нивниот статус, ќе имаат право на надомест на штета и / или помош, како што е дефинирано во Матрицата со Овластувања во Делот 4.5.

Целосен трошокот за замена: Целосни трошоци за замената ќе се пресметува како пазарната вредност на имотот плус било какви трансакциони трошоци поврзани со враќање на овие средства (на пример, данок на промет, трошоците за регистрација). Пазарната вредност на имоти (земјиште и објекти) ќе се дефинира врз основа на последните пазарни трансакции во погодената област. Во отсуство на такви трансакции, вредноста на имотот ќе се дефинира во согласност со нивните даночни вредности, како што се регистрирани во локалната даночна администрација. Исто така, доколку е потребно, ќе се направи проверка на трошоците за купување на земјиштето во областа за да се провери дали надоместоците ќе бидат доволни за лугето погодени од проектот со одземање на земјиштето.

Вреднување: Вреднување на имотот ќе биде спроведено од страна на овластени проценувачи на Бирото за оценување и вреднување во согласност со Законот за имотна вредност. И формалните (регистрарани) и неформални средства ќе се оценуваат. Трошокот за замена на земјиштето ќе одговара на пазарната вредност на земјиште со слични карактеристики, во близина на засегнатата земја, плус сите трансакциски трошоци. Проценката на земјиштето ќе ги земе во предвид квалитетот и продуктивноста на земјиштето. Проценката на растенијата и дрвјата ќе земе во предвид различни значајни карактеристики, како нивната возраст или средствата и износот на времето што ќе биде потребно за да се развие ново дрво / растение.

Трошоците за замена на формалните објекти, евидентирани во Катастарот, ќе одговараат на пазарната вредност на објектите со слични карактеристики, во погодената област, плус сите трансакциски трошоци. Трошоците за замена на неформалните станбени или деловни објекти (изградени без градежни дозволи и не евидентирани во Катастарот), како и не-станбени објекти, ќе се пресметува како трошоци за обнова на една структура со слични карактеристики на друга локација, вклучувајќи материјали, трошоци за работна сила и сите трансакциски трошоци (т.е. градежната вредност на објектите).

Паричен надоместок: Надоместоците за експроприраниот имот ќе бидат обезбедени во готово.

Временскиот распоред за компензација: Компензацијата ќе биде исплатена генерално пред да се пристапи до земјиштето или стекнувањето на сопственост на имотот или пред да се направи раселувањето. Ако засегнатите страни го оспорат понудениот износ на надоместокот (или тип) и се обратат до судовите, ЈПДП има корист од легалните опции за пристап на имотот пред да се спроведе компензацијата, ќе бидат направени сите напори за да се плати за сите неоспорени имоти што е можно побрзо за да се минимизира влијанието врз засегнатите лица / домаќинства. Ако имотот треба да биде посетен од страна на клиентот, откако ќе стане законски обврзувачки, но пред надоместокот да е прифатен, ќе се случи следново:

1. Износот наменет за надоместок ќе биде ставен на блокирана сметка.
2. Во случај да станбениот имот повеќе не е употреблив, алтернативно и соодветно домување ќе се обезбеди. Соодветно домување или засолниште може да се процени преку квалитет, безбедност, достапност, удобност, културни соодветности, пристапност и локациски карактеристики. Адекватното сместување би требало да овозможи пристап

до можностите за вработување, маркети и основна инфраструктура и услуги како што се вода, струја, канализација, здравствени установи и образование.

3. Во случај кога земјиштето / дел од истата се користи за земјоделски цели и / или други приходи за живот, ќе бидат обезбедени алтернативно земјиште / имот со истите карактеристики или компензација за да се покријат направените економски загуби.
4. Ќе се обезбеди надворешна асистенција за да се утврди случајот според основите за решавање на таков тип случаи.

Помош околу преселувањето ќе биде обезбедена пред и / или по дислоцирањето, се додека погодените домаќинствата повторно си го вратат или ако е возможно подобрат нивниот животен стандард. Слично на тоа, во случаите кога ќе се утврди дека проектот ќе предизвика економска дестабилизација, надомест и помош за обновување на условите за живот ќе бидат обезбедени пред да дојде до дислокација, така што засегнатите лица ќе може да ги обноват своите извори за приход / услови за живот. Помошта за обновување на условите за живот ќе трае додека изворите на приходи за живот на населението целосно се обноват или подобрат.

Привремена замена на објекти или земјиште може да бидат обезбедени кон физички или економски раселени лица / домаќинства, како што е предвидено со Законот за експропријација, со нивна согласност. Засегнатите лица / домаќинства ќе бидат во можност да ги користат овие објекти се додека не се изврши исплаќањето на надоместоци и тие би си ги замениле своите изгубени земјишта / средства.

Помош при раселување: Иако се смета дека не е голема веројатност (ако воопшто има) да има физичко преселување, помошта за раселување ќе се дефинира врз основа на резултатите од социо-економско истражување, во согласност со специфичните потреби на засегнатите лица. Оваа помош многу често е предвидена за загрозените домаќинства кои се физички или економски раселени за целите на проектот и можат да го вклучуваат следново:

- Помош за раселувањето до соодветно сместување со сигурност на извршувањето. На пример, ранливото домаќинство кое нема друго место на живеење од засегнатото неформално живеалиште, може да биде потпомогнато со раселувањето во општински социјален стан, со траен договор за да се обезбеди сигурност при извршувањето.
- Правна помош.
- Помош за добивање на лични документи, за да им помогне со пристапот до услугите на располагање според националното законодавство.
- Помош за пристап до социјална заштита.
- Помош за да ги запишат децата во училиште.
- Помош за пристап до здравствена заштита, итн.

Помошта за преселување исто така вклучува и обезбедување на надоместок за преселување за членовите на домаќинството и движен имот. Таквите средства вклучуваат мебел, опрема, лични предмети на семејствата, итн.

Помош околу преселување ќе се обезбеди за оние на кои е идентификувано дека им е потребна помош според социо-економското истражување. ЈПДП ќе соработува со институциите и организациите кои можат да им ги обезбедат потребните услуги, како што се на Меѓуопштинскиот центар за социјална помош или локални организации кои работат со ранливите групи, за да им помогне во пристапот до соодветни служби.

Помош за обнова на условите за живот: Во случај да спроведувањето на проектот и загубата на земјиште и други имоти или пристап до имоти, доведува до губење на извори на приходи или средства за живот (економска дестабилизација) на лицата погодени со имплементација на проектот, заедно со надоместок за погоденото земјиште и имоти, ЈПДП ќе спроведува мерки за обнова на условите за живот кои ќе бидат дефинирани подетално во Планот за раселување (RAP). Таквите мерки може да вклучат:

- пристап до можности за вработување остварени со имплементација на Проектот (на пример, за време на изградбата);
- надоместок за трошоците за повторно воспоставување на деловни активности на друго место;
- помош за идентификација и пристап до други приходи/средства за егзистенција;
- помош при пристап до обуки, развој на вештини, можности за работа, поддршка за развој на земјоделството и др .;
- помош за пристап до кредитни средства и обезбедување на било каква привремена поддршка;
- надоместок за/или помош за транспорт на опрема или машини.

Помошта за обновување на условите за живот ќе биде обезбедена за оние кои ќе бидат идентификувани како ранливи групи утврдени преку социо-економско истражување. ЈПДП ќе соработува со институциите и организациите кои можат да ја обезбедат оваа помош, како што се Општината, Агенциите за земјоделски развој кои работат во оваа област; и локалните сервисни служби, итн.

Во детали ќе се разгледаат мерките за помош за обновување на условите за живот од земјоделието, утврдени при социо-економските истражувања и ангажманот со институциите и организациите. Други разгледувања за идентификување на мерките ќе има во Државните субвенции за земјоделско земјиште, подобрувања кои би можеле да им помогнат на луѓето погодени со имплементација на проектот за зголемување на нивниот принос и приходи во сите полиња (на пример, за наводнување, обуки за зголемување на нивниот принос и производство, обука на други членови на семејството кои не се занимаваат со земјоделство и др.)

Привремена рехабилитација на земјиштето

Целото земјиште привремено окупирано во рамките на договорот за Проектот ќе мора да биде целосно рехабилитирано и обновено откако договорениот период за користење на земјиштето ќе биде завршено. Ова значи дека сите локации ќе бидат исчистени од отпад и целата опрема ќе биде отстранета. Исто така, може да биде вклучено површинска заштитата на почвата во некои области за да се зачува квалитетот на погоденото земјиште, кое ќе биде во надлежност на _ Изведувачите и надгледувано од страна на ЈПДП. Преземањето на овие мерките ќе им овозможи на сопствениците / корисниците на земјиштето да продолжат со користење на ист начин како што го користеле пред да се спроведе Проектот.

Помош за ранливи групи

Конкретни мерки за помош на сите ранливите групи идентификувани во согласност со нивните потреби.

5 | ЈАВНИ КОНСУЛТАЦИИ & ОБЈАВИ

ПРПЕ ќе биде објавен на интернет страницата на ЈПДП (<http://www.roads.org.mk>) и Дополнително, печатени копии од ПРПЕ ќе бидат достапни на следните локации:

- ЈПДП во Скопје [Ул. Даме Груев бр. 14, 1000 Скопје]

Јавни консултации и активности за објавување експроприација на земјиштето ќе ги вклучува ги засегнатите страни , сопственици и оние кои го употребуваат земјиштето и средствата (вклучувајќи ги оние со законски или без законски права на побарувања за земјата што ја заземаат или користат). Ако е тоа случај, ПРПЕ ќе биде достапен на територија на Општината. . Во овие активности спаѓаат:

- Вклучување на заинтересирани страни согласно Законот за експропријација, како што е опишано во Дел 4, вклучувајќи индивидуални состаноци.

- Консултациски материјали, како памфлети и постери за процесот на експропријација, како и информации за Механизмот за поплаки за Проектот ќе бидат подготвени за да ги поддржат консултациите со засегнатите лица. Тие ќе бидат достапни на Македонски јазик.
- Социо-економска анализа и проценка на имоти, за што засегнатите страни ќе треба директно да се инволвираат.
- Консултациите ќе се осврнат на одредени специфични прашања вклучително и работа со заедницата за да се избегне работата во чувствителни времиња и да се потврди и да се планира за управување со какви било влијанија врз локалниот пристап при изградбата и работењето.

Откако ќе започне имплементацијата на, ЈПДП ќе продолжи редовно да се консултира и да ги информира засегнатите луѓе. ЈПДП ќе ги заведува сите состаноци и консултации, со бележење на датумот на одржување на состаноците/консултациите, бројот на присутни и краток записник на дискусиите.

6 | МЕХАНИЗАМ ЗА ЖАЛБИ

ЈПДП ќе ги прифати сите коментари и жалби во врска со Проектот и со откупот на земјиштето и процесот на повторно населување, кои ќе бидат доставени во усна или писмена форма. ЈПДП потврдува дека консултацијата е континуиран процес во кој може да се покренат различни прашања кога Проектот ќе премине во фаза на откуп на земјиште или изградба.

Анекс А содржи примерок на образец за јавни жалби во врска со Проектот. Секое лице или организација може да испрати коментари и/или жалби лично, преку телефон или преку пошта и електронска пошта на контактите кои се дадени подолу.

Сите видови жалби од засегнатите страни (освен оние покренати од вработените или изведувачите) во врска со овој Проект ќе се доставуваат до ЈПДП преку следниот член на персоналот:

Билјана Цветковиќ	Раководител на Човечки Ресурси и Оддел за правни работи
Тел:	+ 389 (0)2 3118-044 ext.312
Факс:	+ 389 (0)2 3220-535
Ел.пошта:	biljanal@roads.org.mk
Адреса:	Јавно претпријатие за државни патишта Даме Груев 14, Скопје, Република Северна Македонија

ПЗС содржи контакт информации за локалните општини, а информациите за изведувачот/те на изградбата исто така ќе бидат јавно достапни во локалната област и ќе бидат вклучени во ревидираниот ПЗС откако ќе се назначи изведувач.

Образецот за жалба (на македонски и англиски) ќе биде достапен на интернет страницата на www.roads.org.mk а засегнатата општина ќе добие готови печатени формулари кои ќе ѝ бидат достапни на јавноста.

ЈПДП ќе го надгледува процесот на коментари и жалби, а тие податоци ќе бидат сумирани во годишните извештаи за заштитата на околината, здравјето при работа и социјалните работи кои ќе се изготват и ќе се прикачат на неговата интернет страница. ЈПДП е обврзано да одговори на сите жалби според процедурите пропишани во националното законодавство.

Времето за одговор на жалбите (за секоја жалба поединечно) ќе биде во согласност со националното законодавство. ЈПДП ќе се обиде да го потврди примањето на жалбата во рок од 5 работни дена и да одговори во рок од 15 дена од приемот на жалбата и да го извести подносителот на корективната акција за преземена или предложената корективна акција. Индивидуалците кои поднесуваат жалба и коментари, имаат право да побараат нивното име да биде доверливо.

Во секое време лицата што поднесуваат жалба имаат право да побараат правни совети во согласност со Законите и регулативите на Република Северна Македонија.

7 | ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПРПЕ, РАСПОРЕД, ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА, МОНИТОРИНГ & ИЗВЕСТУВАЊЕ

7.1 | РАСПОРЕД & ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА

ЈПДП ќе биде одговорно за спроведување на сите аспекти за откуп на земјиштето и ПРПЕ. Сите страни кои се вклучени во спроведувањето на проектот, вклучувајќи го и изведувачот треба да бидат во согласност со барањата утврдени во овој документ.

Клучните активности и временската рамка за спроведување на ПРПЕ се представени подолу. Временската рамка на Проектот може да се измени врз основа на процесот на Набавката итн. Специфични активности на ЈПДП и изведувачите, исто така се наведени во оваа табела.

Table 7 Сумарна табела на клучните активности и временската рамка за спроведување на ПРПЕ

Активности	Одговорно лице	2019			2019-2020 натаму	
		2 Квартал	3 Квартал	4 Квартал	Фаза на Изградба	Оперативна фаза
Поднесување на Елаборат за експропријација	ЈПДП					
Назначување на консултант	ЈПДП					
Попис на земјиште и капитал/Вреднување на имот	Независни проценители / ЈПДП					
Овластени права	Независни проценители / ЈПДП					
Плаќање на надомест	ЈПДП					
Обезбедување обнова на животните услови & помош за преселување	ЈПДП или друг надлежен орган					
Планиран почеток на изградба:	ЈПДП				Квартал 3 2109 – Квартал 3 2020	
Договор за привремено стекнување на земјиштето потребно за изградба (доколку е потребно)	Изведувач					
Активности преземени во текот на целиот проектен век						
Управување со поплаки	ЈПДП					
Консултации и објавување	ЈПДП/ЕБОР					
Мониторинг и известување	ЈПДП					

7.2 | Следење

Откако АПР ќе се развие и усвои, ЈПДП ќе го следи спроведувањето додека сите поместени влијанија се ублажат, како што е утврдено врз основа на исполнување на ревизијата, која што ќе се врши како што е договорено со ЕБОР.

- Внатрешен мониторинг систем ќе се воспостави во ЈПДП, кој ќе се состои од :
- Развој на мониторингот од инпути и аутпути кои ќе се мерат навремено како што е дефинирано според ПРПЕ и АПР;

Периодични мерења на покажените резултати наспроти појдовните точки стекнати преку социо-економските испитувања.

Во табелата подолу е прикажан индикативен список на показатели кои ќе се користат за мониторинг.

Табела 6 Мониторинг индикатори

Индикатор	Извор на информации	Фреквенција на мерење
Внатрешни показатели		
Број на консултативни средби, состаноци на фокус групите, резултати од консултативните активности	Записник од состаноци	Квартално
Број на засегнати луѓе / домаќинства, по категорија (формално или неформално, сопственици или корисници, ранливи групи) и видови на влијанија (физичко преселување, привремено или трајно економско раселување, и други)	ЈПДП- база на податоци за преселување и евиденција за управување со поплаки	Квартално
Бројот и видот на погодените средства (земјиште, куќи, не-станбени објекти, култури, дрвја, итн)	ЈПДП- база на податоци	Квартално
Вкупната потрошувачка од компензација, преселување и обнова на животните услови	Финансиска евиденција од ЈПДП	Квартално
Број на персонал посветен за преселување и компензација, со дистрибуција во куќа	ЈПДП правна служба (HR службеник за човечки ресурси)	Квартално
Враќање на земјиштето - број на завршени парцели	Извештаи од градежните изведувачи и евиденција за управување со поплаки	Квартално
Излезни показатели		
Бројот на договори потпишани за надомест Број и % од плаќањето на извршените надоместоци	ЈПДП база на податоци за преселување и финансиска евиденција	Квартално
Физичка Зафатнина - број на луѓе / домаќинства здомени, вид на помош предвиден за преселување	ЈПДП база за преселување	Квартално
Егзистенцијални мерки и рестарвација – тип на спроведените мерки, напредок на имплементацијата, број на корисници	ЈПДП база за преселување	Квартално
Излезни Показатели и Индикатор		
Број и вид на исклучителни или нерешени поплаки и трендови	Евиденција за управување со поплаки	Квартално
Просечното време за исплата на надомест	Мерење на времето помеѓу договорот за компензација и исплатата	Квартално
Дали надоместот претставува целосна замена?	Истражување дали корисниците на паричниот надомест можат да набават сличен имот	Квартално
Корист од надоместот	ЈПДП база за преселување	Квартално

Индикатор	Извор на информации	Фреквенција на мерење
Физичка дислокација - задоволството од нови домови / актива	Поединечни средби со луѓе / домаќинства ЈПДП база за преселување	Годишно два пати
Добивка / егзистенција: <ul style="list-style-type: none"> Промените на нивото на приход (постојан, зголемен, намален) Повторно инвестирање во активностите за животните услови (купување на земјиште, опрема, вештини за обука, итн) 	Поединечни средби со луѓе / домаќинства ЈПДП база за преселување	Годишно два пати

7.3 | ИЗВЕСТУВАЊЕ

ЈПДП ќе одржува база на податоци на Проектот на засегнатите лица (ЛЗП) (поединци / домаќинства / бизниси итн) чии имоти биле погодени од страна на проектот, како и мерките за реставрација на надоместокот, за преселување и средства за живот кои се имплементирани. Ова ќе вклучува информации за нивните проблеми и сите посебни прашања во врска со ефектите од пристапот до нивната земја, како резултат на Проектот.

Правниот сектор на ЈПДП ќе биде одговорен за редовно ажурирање на базата на податоци. Сите информации од ППЛ, нивните стопанства, плаќање на надоместоците и мерки за помош ќе се чува во тајност.

Користење на рамка за следење е опишано овој документ, ЈПДП ќе произведува двегодишни извештаи за напредокот постигнат во спроведувањето на ПРПЕ/ АПР. Овие извештаи ќе ги консолидираат информациите за надомест на штета и преселување / обнова на животните мерки, консултации, информации за преговорите и резултати, обезбедување на помош на ранливите групи, за управување со поплаки, итн. ЈПДП ќе ги документира сите состаноци, консултации со фотографии и ќе ги достават овие ЕБОР, заедно со извештаите за напредокот.

Информации од овие извештаи ќе бидат сумирани и вклучени во ЈПДП Годишниот извештај за животна средина и социјални аспекти, дистрибуирани до релевантните заинтересирани страни, вклучувајќи ги и ЕБОР.

8 | ПРПЕ КОНТАКТ ИНФОРМАЦИИ И ОДГОВОРНОСТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

ЈПДП е одговорно за спроведување на Планот за експропријација и правна рамка за подготовка на План за преселување. Одговорното лице во ЈПДП за исполнување на План за експропријација и правна рамка е:

Јавно Претпријатие за Државни Патишта

Одделение за правни работи, Единица за подготовка и мониторинг за стекнување на земјиште

Емилија Трајковска, Раководител

Тел: + 38933118-044 локал. 311

Електронска пошта: contact@roads.org.mk

Адреса: : Јавно Претпријатие за Државни Патишта, Даме Груев 14, 1000, Скопје, РС Македонија

АНЕКС 1 ФОРМУЛАР ЗА ПОПЛАКИ

Формулар за поплаки

Број:	
Име и Презиме	
Контакт Информации: Ве молиме напомнете како сакате да бидете контактирани (пошта, телефон, e-mail)	<ul style="list-style-type: none"> • Адреса: _____ • Телефон: _____ • E-mail _____
Претпочитан јазик за комуникација	<ul style="list-style-type: none"> • [Македонски] • [Друг: _____]
Опис на инцидентот за кој ја поднесувате поплаката: Што се случи? Каде што се случи тоа? На кому му случи? Што е резултат на проблемот?	
Време на случување на незгодата/жалбата	
	<ul style="list-style-type: none"> • еднаш (дата _____) • се случи повеќе пати (колку пати? _____) • постојано се случува (во моментот се соочува со проблемот)
Што би сакале да се случи за да се реши проблемот?	
Потпис: _____ Дата: _____	

Ве молиме поплнетиот формулар пратете го на :

Г-ѓа Билјана Цветковиќ

Тел : + 389 (0)2 3118-044
ext.119

факс: + 389 (0)2 3220-535

email: biljanal@roads.org.mk

ЈПДП

Ул. Даме Груев 14

1000 Скопје, Р.Македонија